

Latvijas emigranti Norvēģijā

Iveta Bebrīša, Evija Kļave

Pētījuma modulis «Latvijas emigranti Norvēģijā» ir veikts LU Filozofijas un socioloģijas institūta pētījuma «Latvijas emigrantu kopienas: nacionālā identitāte, transnacionālās attiecības un diasporas politika» ietvaros. Tā galvenie uzdevumi bija veikt daļēji strukturētas intervijas ar Norvēģijā pastāvīgi dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem emigrantiem, kas mainījuši pastāvīgas uzturēšanas valsti periodā pēc 1991. gada; apzināt un padziļināti izpētīt jauno emigrantu kopienas pārstāvju identitāti un piederības sajūtu, kontaktu uzturēšanas prakses ar ģimeni un draugiem Latvijā, kā arī sociālo tīklu veidošanu mītnes zemē.

Šajā ziņojumā ir apkopoti padziļināto interviju rezultāti ar Norvēģijā dzīvojošajiem Latvijas emigrantiem. Pirms interviju rezultātu izklāsta ir sniegts īss izmantotās metodikas un pētījuma dalībnieku raksturojums. Ziņojumu veido sešas saturiskās nodaļas, kas aptver šādas galvenās tēmas – migrācijas pieredze un aizbraukšanas no Latvijas iemesli, piederības sajūta Latvijai un Norvēģijai, pilsonības izvēle, izglītības pieredze Norvēģijā, nodarbinātības pieredze Norvēģijā, saiknes ar Latviju un sociālo tīklu veidošana Norvēģijā, kā arī informētība par Latvijas reemigrācijas jeb atpakaļ migrācijas atbalsta politiku. Ziņojuma noslēgumā ir apkopoti galvenie secinājumi.

Lauka darbs un mērķa grupas raksturojums

Pirms interviju veikšanas tika veikta potenciālo respondentu apzināšana un rekrutēšana interviju veikšanai Norvēģijā. Respondentu atlasē, pirmkārt, tika ievēroti divi galvenie principi – respondents ir mainījis pastāvīgās uzturēšanās valsti (no Latvijas uz

Norvēģiju) periodā pēc 1991. gada; respondenti dzīvo vismaz divos dažādos Norvēģijas reģionos. Otrkārt, respondentu atlasē pēc iespējas tika nodrošināts, lai tiktu pārstāvēti dažādi dzimumi (sievietes un vīrieši), dažādas vecuma grupas, atšķirīgas nodarbošanās (dažāda līmeņa kvalifikācijas). Pēc respondentu saraksta izveidošanas tika uzsākta respondentu rekrutācija – panākta vienošanās par konkrētiem interviju veikšanas laikiem un vietām. Kopumā ir veiktas 15 padziļinātās daļēji strukturētās intervijas ar Latvijas emigrantiem Norvēģijā. Kopējais lauka darba periods bija no 2014. gada 14. līdz 30. jūlijam. Interviju norises vietas: Oslo un Alta, no tām sešas intervijas notika Altā un deviņas intervijas – Oslo. Interviju norises vietas nesakrīt pilnībā ar respondentu dzīves vietu Norvēģijā. Respondenti, kas dzīvo tādās apdzīvotās vietās kā Fredrikstāde, Klepe, Bergena un Aurskoga, ieradās uz intervijām Oslo. Respondents, kurš dzīvo Herojā, tika intervēts Altā. 14 intervijas notika latviešu valodā, viena intervija – bilingvāli – latviešu un krievu valodā. Interviju vidējais ilgums pārsniedz 60 minūtes.

Intervijās piedalījās Norvēģijā pastāvīgi dzīvojoši Latvijas valstspiederīgie emigranti, kas mainījuši pastāvīgās uzturēšanās valsti periodā pēc 1991. gada. Pēc dzimuma pazīmes no visiem respondentiem četri bija vīrieši un 11 sievietes. Respondentu vecums ir robežās no 27 līdz 56 gadiem. Pieci no respondentiem dzīvo Altā, četri – Oslo, divi – Fredrikstādē, pa vienam – Herojā, Aurskogā, Kleppē un Bergenā. Respondentu emigrācijas ilgums svārstās robežās no 4 mēnešiem līdz 22 gadiem. Trīs no intervētajiem emigrantiem bija krievu tautības, 12 – latviešu tautības pārstāvji. Kopējais respondentu raksturojums ir atspoguļots 1. tabulā.

1. tabula. Respondentu raksturojums

Intervijas kods	Dzimums	Vecums	Dzīves vieta	Emigrācijas ilgums	Tautība	Nodarbošanās Norvēģijā
NOR_1	sieviete	42	Oslo	14 gadi	Latviete	Pētniecības administratore
NOR_2	sieviete	56	Alta	4 mēneši	Latviete	Bezdarbniece
NOR_3	sieviete	52	Alta	4 gadi	Latviete	Ķīmīķe laboratorijā
NOR_4	sieviete	50	Alta	4 gadi	Krieviete	Apkopēja
NOR_5	sieviete	27	Alta	16 gadi	Krieviete	Kosmetoloģe
NOR_6	vīrietis	46	Heroja	4 gadi	Latvietis	Strādnieks lauksaimniecībā
NOR_7	vīrietis	33	Alta	2 gadi	Latvietis	Strādnieks ķīmiskajā tīrītavā
NOR_8	sieviete	44	Fredrikstāde	8 gadi	Latviete	Māksliniece
NOR_9	sieviete	38	Oslo	9 gadi	Krieviete	Pētniece
NOR_10	sieviete	29	Oslo	3 gadi	Latviete	Asistente bērnudārzā
NOR_11	vīrietis	53	Fredrikstāde	22 gadi	Latvietis	Ārsts
NOR_12	vīrietis	50	Oslo	10 gadi	Latvietis	Celtniecības darbu vadītājs
NOR_13	sieviete	31	Bergena	12 gadi	Latviete	Mācību pārzine pamatskolā
NOR_14	sieviete	47	Aurskoga	6 gadi	Latviete	Pavāra palīgs
NOR_15	sieviete	34	Klepe	5 gadi	Latviete	Grāmatvede

Migrācijas pieredze, emigrācijas motivācija

Līdzšinējā migrācijas pieredze

Respondentu stāstītais liecina par daudzveidīgu migrācijas pieredzi. Vispirms var runāt par **iekšzemes migrāciju** – vienreizēju vai vairākkārtēju migrāciju Latvijas teritorijā izglītības, nodarbinātības vai citu iemeslu dēļ.

Lielākā daļa to respondentu, kuri nav dzimuši un auguši Latvijas galvaspilsētā Rīgā, vismaz vienu reizi ir mainījuši savu dzīvesvietu izglītības iegūšanas nolūkos – dodoties no mazākas apdzīvotas vietas uz lielāku apdzīvotu vietu, piemēram, no pagasta uz pilsētu vai no lielākas pilsētas uz galvaspilsētu. Atsevišķu respondentu stāstītais liecina, ka pārvietošanās izglītības iegūšanas nolūkos notikusi arī starp vienādas nozīmes apdzīvotajām vietām, jo bijusi vēlme iegūt noteiktu izglītību, piemēram, no Ventspils uz Liepāju, lai studētu pedagoģiju, vai no Ērgļiem uz Enguri, lai apgūtu jūrniecību. Daļai respondentu migrācija izglītības iegūšanas nolūkos bijusi cikliska, jo viņi atgriezušies iepriekšējā dzīvesvietā, savukārt citiem tā kļuvusi par pastāvīgu – paliekot uz dzīvi apdzīvotajā vietā, kur iegūta izglītība.

Respondentu stāstītais liecina, ka iekšzemes migrācija notikusi arī nodarbinātības dēļ. Daži respondenti, mainot darba vietas, mainījuši arī dzīvesvietu – piemēram, pārceļoties no galvaspilsētas uz kādu no lielajām pilsētām vai labāka darba meklējumos pametot mazpilsētu un dodoties uz galvaspilsētu. Nodarbinātības dēļ atsevišķi respondenti ir arī svārstveidā migrējuši no vienas apdzīvotas vietas uz citu – piemēram, strādājuši Rīgā, bet dzīvojuši kādā no tuvumā esošajām apdzīvotajām vietām. Te gan jāpiebilst, ka respondentu stāstos ir divi scenāriji – dzīvojot tuvu galvaspilsētai, respondents darbu meklējis tajā vai arī, dzīvojot un strādājot Rīgā, respondents iegādājies mājokli kādā no tuvumā esošajām apdzīvotajām vietām, bet darba attiecības līdz ar dzīvesvietas maiņu nav pārtraucis.

Daži no tiem respondentiem, kuri ir dzimuši un auguši Rīgā, migrācijas pieredzes kontekstā min ārpus galvaspilsētas sezonāli pavadīto laiku – proti, bērnībā un skolas laikā pie vecvecākiem vai citiem tuviem radniekiem pavadīto vasaru.

Atsevišķi respondenti dalās ar savu migrācijas pieredzi, kas tikai vēsturiski – saistībā ar Latvijas atrašanos Padomju Savienības sastāvā – ir dēvējama par iekšzemes migrāciju. Piemēram, kādam respondentam tēvs bijis militārpersona – līdz ar tēva dienesta vietas maiņu arī viņa ģimene mainījusi dzīvesvietu un respondents daļu sava skolas laika pavadījis citā Padomju Savienības daļā. Kāda respondente norāda, ka dzimusi tagadējās Krievijas teritorijā, bet vēlāk ar vecākiem pārcēlusies uz dzīvi Latvijā – viņas vectēvs ar ģimeni 1949. gadā deportēts no Latvijas, viņas mamma izaugusi un izveidojusi ģimeni svešumā.

Runājot par **starptautisko migrāciju**, lielākajai daļai respondentu Norvēģija ir vienīgā valsts, kurā viņi ir apmetušies uz dzīvi. Tikai daži respondenti norāda, ka savas dzīves

laikā ir atradušies emigrācijā arī citās Eiropas vai pasaules valstīs – studiju, ģimenes apvienošanas vai nodarbinātības nolūkā. Piemēram, sākot ar 1990. gadu, kāda respondente vairāku gadu garumā ir studējusi Lietuvā un ASV. Kāda cita respondente 1999. gadā emigrējusi uz Zviedriju līdz mammai, kurai tur piedāvāts darbs. Vēl kāda respondente 2008. gadā devusies uz Lielbritāniju strādāt, jo Latvijā darba devējs samazinājis stundu likmi un atcēlis samaksu par virsstundām. Vēl respondentu vidū ir stāsti par gadu ilgu atrašanos ASV un darbošanos *Au Pair* (auklīšu) programmā, kā arī par īslaicīgu nodarbinātību Polijā un Maltā.

Migrācija uz citām Eiropas vai pasaules valstīm lielākoties bijusi cikliski – pēc studijām vai strādāšanas ārvalstīs respondenti ir atgriezušies Latvijā. Tikai atsevišķos gadījumos respondenti, neatgriežoties uz dzīvi Latvijā, ir atstājuši savu mītnes valsti – respondentu gadījumā Lielbritāniju un Zviedriju – un pārcēlušies uz Norvēģiju.

Emigrācija uz Norvēģiju

Kopumā respondentu uzturēšanās ilgums Norvēģijā ir atšķirīgs – daži respondenti tur dzīvo kopš 1990.-to gadu sākuma, kamēr citi turp pārcēlušies tikai pēdējā gada – 2014. – laikā. Emigrācijas iemeslus uz Norvēģiju respondenti skaidro dažādi. Pirmkārt, neatkarīgi no izceļošanas gada, intervēto sieviešu vidū būtiskākā motivācija emigrācijai uz Norvēģiju ir attiecības vai ģimenes apvienošana. Daļai sieviešu tās ir attiecības un ģimenes izveidošana ar norvēģu tautības vīrieti, citai – attiecības un ģimenes izveidošana ar latvieti, kurš ilgstoši dzīvo Norvēģijā. Tās sievietes, kuras no Latvijas izceļojušas ap 2010. gadu, norāda, ka devušās pie otrās puses vai vīra, kurš ekonomiskās krīzes dēļ Norvēģijā dzīvo un strādā jau vairākus gadus. Te gan jānorāda, ka arī pašām sievietēm papildus motivācija emigrācijai uz Norvēģiju bijis nodarbinātības jautājums – proti, sakarā ar ekonomisko krīzi vienai no sievietēm Latvijā uz pusi samazināts atalgojums, savukārt otra jau strādājusi Lielbritānijā, bet ar darba apstākļiem nav bijusi apmierināta.

Otrkārt, sievietes emigrāciju uz Norvēģiju skaidro arī ar studijām. Piemēram, sieviete, kura vēlējās studēt norvēģu valodu Latvijā, pēc vidusskolas absolvēšanas devās uz Norvēģiju strādāt kādā ģimenē par aukli un vienlaikus labāk apgūt valodu. Laika gaitā viņai pavērās iespējas studēt Norvēģijā, bet ģimenes izveidošana ar norvēģu tautības vīrieti noteica dzīvesvietas izvēli par labu Norvēģijai. Kāda cita sieviete, dzīvojot Latvijā, uz pāris mēnešiem brauca uz Norvēģiju studēt jūras tiesības. Izteiktais darba piedāvājums, vīra pārceļšanās uz Norvēģiju un bērna piedzimšana lika aizdomāties par iespēju mēģināt iedzīvoties Norvēģijā.

Treškārt, tie respondenti – neatkarīgi no dzimuma, – kuri no Latvijas izceļoja 2009. un 2010. gadā, emigrāciju uz Norvēģiju skaidro ar nodarbinātību. Piemēram, kāds vīrietis un kāda sieviete norāda, ka devušies uz Norvēģiju, jo Latvijā palikuši bez darba un nav varējuši izpildīt savas finansiālās saistības – t.i., norēķināties ar kredītiestādēm. Vēl kāda

sieviete, kura Latvijā palikusi bez darba, jo ekonomiskās krīzes dēļ viņas darba vietā samazināts darbinieku skaits, par pārcelšanos uz Norvēģiju piebilst: «[...] bērni to celiņu jau bija iestaigājuši un es zināju, ka Norvēģijā ir iespējams kaut kādu darbu atrast, tāpēc es izvēlējos Norvēģiju».

Ceturtkārt, neatkarīgi no izceļošanas gada, daļa no intervētajiem vīriešiem savu emigrāciju uz Norvēģiju pamato ar vēlmi kaut ko mainīt savā dzīvē. Vīrieši, kuriem šobrīd ir 50 un vairāk gadu, atsauc atmiņā savu skolas laiku, kad mācījās svešvalodas – piemēram, angļu vai vācu – un saprata, ka Padomju Savienībā iespēja tās izmantot visdrīzāk neradīsies. Skolas laikā bijusi vēlme aizbraukt uz ārzemēm, bet dzīves laikā apstākļu sakrītības dēļ radusies iespēja aizbraukt uz Norvēģiju un tur arī palikt – kādam tur nodzīvoti desmit, bet kādam jau divdesmit gadi. Vēl kāds vīrietis savu emigrāciju uz Norvēģiju pamato šādi: «Faktiski tas sakrita ar krīzi Latvijā [...], nevis personīgā krīze bija, bet vienkārši tāda situācija, kad gribējās kaut ko mainīt. [...] Un arī vecums bija tāds, ja grib kaut ko mainīt, tad ir pēdējais laiks pamēģināt».

Atgriešanās Latvijā

To, ka plānotu tuvāko gadu laikā pārcelties uz Latviju, neatzīst neviens no respondentiem. Tuvāko nākotni respondenti lielākoties saista ar Norvēģiju. Respondenti uzsver stabilitātes sajūtu, ko viņiem devusi Norvēģija – atgriešanās Latvijā šobrīd nozīmētu zaudēt labi apmaksātu darbu, atteikties no labiem materiāliem apstākļiem un «visu sākt no nulles», no jauna pārvarēt iekārtošanās uz dzīvi grūtības. Atsevišķi respondenti, atsaucoties uz savu nodarbošanās specifiku, atzīst, ka Latvijā nevarētu sevi realizēt arī profesionālā ziņā.

Daļa respondentu uzsver, ka neplāno pārcelšanos uz Latviju ģimenes dēļ. Respondenti norāda, ka bērni ir iejutušies, apmeklēj bērnudārzus vai skolu un šobrīd kaut ko mainīt tajā nevēlas. Situācija varētu mainīties, kad bērni pieaugs, sāks studēt un aizies savā dzīvē. Kāda respondente uzsver, ka pārcelšanās uz Latviju ir lielākoties atkarīga no viņas bērnu vēlmēm – «[...] ja mani bērni aizbrauks uz Latviju, es došos viņiem līdz».

Atgriešanās plāni atšķiras starp tiem, kas dzīvo jauktās ģimenēs, un tiem, kas dzīvo etniski viendabīgās ģimenēs. Proti, jauktās ģimenes, kurās viens no vecākiem ir norvēģis, visbiežāk tēvs, atgriešanās plāni nav aktuāli. Pārcelšanos neveicina arī apsvērumi par dzīvesbiedra ierobežotajām iespējām Latvijas darba tirgū un grūtībām iejusties Latvijas sabiedrībā. Turklāt no intervijām noprotams, ka šajās ģimenēs dzimušie bērni daudz vairāk jūtas piederīgi Norvēģijai nekā Latvijai. Savukārt, ģimenēm, kurās abi vecāki ir latvieši, šāda iespēja tiek laiku pa laikam apsvērta, lai gan gadu no gada atlikta. Raksturīgi, ka tas tiek saistīts ar bērnu izglītības iegūšanu Norvēģijā.

Vairāki respondenti norāda, ka Latvijā varētu atgriezties tikai sasniedzot pensijas vecumu. Par to runā dažāda vecuma respondenti – gan tādi, kuriem ir 30 gadi, gan tādi,

kuriem ir 50 un vairāk gadu. Tas liecina par emocionālo saikņu nozīmi, taču ekonomiskie apsvērumi tās izkonkurē.

Lielākā daļa respondentu atzīst – ja varētu izvēlēties, tad viņi labprāt dzīvotu Latvijā, to lielākoties skaidrojot ar emocionālo piederības sajūtu. Daži respondenti atzīst, ka dzīvesvietas izvēlē dotu priekšroku Norvēģijai, galvenokārt stabilitātes un jau sakārtotās ikdienas dēļ. Atsevišķi respondenti norāda, ka labprāt dzīvotu citviet – piemēram, kādā Eiropas valstī ar cilvēkam klimatiski draudzīgākiem laika apstākļiem vai jebkur citur, kur dzīve aizvedīs.

Emigrantu nacionālā identitāte: piederība Latvijai un Norvēģijai

Piederības sajūta Latvijai

Nosaucot vietu, ar kuru Latvijā jūtas visciešāk saistīti, respondenti visbiežāk min to apdzīvoto vietu, kur dzimuši, kur pavadīta bērnība un pagājuši skolas gadi. Daži respondenti atzīst, ka piederības sajūtu šai konkrētajai apdzīvotai vietai izjūt arī tādēļ, ka tur vēl arvien dzīvo kāds no ģimenes – vecāki, brālis vai māsa, vecvecāki. Respondentes, kurām ir 50 un vairāk gadu, savu piederības sajūtu konkrētai vietai Latvijā pamato arī ar ilgo laika periodu, kas tur nodzīvots, ar mājvietu – dzīvokli vai māju –, kas tur palicis, ar iekopto dārzu.

No respondentu teiktā noprotams, ka viņiem lielākoties ir ļoti svarīgi vai svarīgi, ka viņi nāk no Latvijas. To, kāpēc tas viņiem ir svarīgi, respondenti skaidro dažādi. Daļa norāda, ka tā ir valsts, kur viņi ir dzimuši vai kur viņi ir nodzīvojuši lielāko dzīves daļu. Citi uzsver savu etnisko piederību, norādot, ka ir latvieši un tādi arī paliks – «[...] lai kā gribētu, par tīru norvēģieti nekad nekļūšu». Atsevišķi respondenti liek akcentu uz savu dzimto – latviešu – valodu. Vienlaikus kāda no respondentēm atzīst – tas, ka viņa ir dzimusi Latvijā un ka nāk no Latvijas, nav viņai īpaši svarīgi. Neraugoties uz to, ka no Latvijas ir aizceļojusi tikai pirms vairākiem mēnešiem, viņa uzsver, ka Norvēģijai jūtas vairāk piederīga nekā Latvijai: «Norvēģija [mani] ir vilkusi kopš es tur pirmo reizi biju. Negribēju mājās braukt... Es vairāk jūtu piederību tur, nekā šeit».

Tie respondenti, kuri nerunā par to, cik Latvija kā izcelsmes valsts ir viņiem svarīga, atzīst, ka nekaunas par to, no kurienes nāk: «Nekad neesmu kaunējusies, ka esmu latviete un ka nāku no Latvijas. Es esmu diezgan lepojusies ar to. [...] Ir svarīga tā piederība, ģimene, saknes». Kāds respondents gan atzīst, ka viņam ir bijis kauns par savu izcelsmi tajās atsevišķās situācijās, kad Latvija kādu iemeslu dēļ nav tikusi atspoguļota tajā labākajā gaismā: «Kauns man par to, [ka esmu latvietis], nav, izņemot retas reizes, kad kādi citi manās acīs saķēza Latvijas reputāciju».

Runājot par vienotības sajūtu ar citiem latviešiem, daļa respondentu to izjutuši saistībā ar dažādām kultūras norisēm un Latvijas mākslinieku sasniegumiem ārpus Latvijas. Piemēram, vairāki respondenti lepojas ar latviešu operdziedātāju sasniegumiem

ārpus Latvijas, kā arī ar to, ka daudzus gadus Oslo filharmonijas orķestra diriģents ir bijis latvietis Mariss Jansons, kuru Oslo dzīvojošie norvēģi vēl arvien atceras. Vienotību ar citiem latviešiem daži respondenti izjūtuši arī Vispārējo latviešu dziesmu un deju svētku laikā – gan būdami klātienē kā skatītāji, gan piedaloties tajos kā Norvēģijā izveidotu latviešu amatiermākslas kolektīvu dalībnieki. Kāda respondente norāda, ka vienotības sajūtu ar citiem latviešiem izjūt, skatoties starptautisko dziesmu konkursu Eirovīzija, jo viņa vienmēr balso par Latvijas dalībniekiem.

Vienotības sajūtu ar citiem latviešiem respondenti izjūtuši arī sekojot līdzi Latvijas sportistu sasniegumiem olimpiskajās spēlēs un citās sacensībās. Piemēram, kāds no respondentiem ir lepns par Latvijas bobslejistu un kamaniņu braucēju sasniegumiem Ziemas olimpiskajās spēlēs Sočos. Savukārt vairāki respondenti norāda, ka seko līdzi Latvijas hokeja izlases spēlēm un kāds arī hokeja kluba «Dinamo Rīga» spēlēm. Atsevišķi respondenti norāda, ka vienotības sajūtu ar citiem latviešiem viņi izjūt kopīgās brīvā laika pavadīšanas nodarbēs Norvēģijā. Kādai respondentei tā ir dejošana latviešu tautas deju kolektīvā, bet kādam respondentam – kalnos kāpšana kopā ar citiem latviešiem. Kāds no respondentiem vienotības sajūtu ar citiem latviešiem izjūt arī darbā, vadot latviešu celtnieku brigādes Norvēģijā:

«Man ir jāpierāda, ka mēs, latvieši, esam vislabākie un mums tas arī izdodas. Reizēm man nākas piebīkstīt kādam un teikt: «Nu, vecīt, neuzvedies kā tāds polis vai krievs, mēs taču latvieši esam.» Man patīk tas!»

Lielākā daļa respondentu atzīst, ka izjūt **ilgas pēc Latvijas**. To, kas respondentiem pietrūkst, iespējams iedalīt vairākās grupās. Pirmkārt, respondentiem pietrūkst Latvijā palikušie tuvie cilvēki – vecāki, vecvecāki, brāļi un māšas, sieva, draugi un paziņas – un viņu sniegtais atbalsts. Otrkārt, respondenti ilgojas pēc latviešu valodas – t.i., pēc latviski runājošas vides visapkārt un pēc iespējas komunicēt latviešu valodā.

Treškārt, Norvēģijā esot, respondentiem pietrūkst Latvijas kultūras dzīves: teātris, opera, dažādi koncerti. Atsevišķas respondentes atzīst, ka vienmēr, esot Latvijā, cenšas aiziet uz kādu teātra izrādi: «Ja ir iespējams, es Latvijā eju uz teātri, jo norvēģu teātris man vēl nav saprotams. [...] Viņiem ir savādāks humors, savādāka skatuviskā izjūta. Aiziet var, bet man latviešu teātris patīk labāk». Tā kā kāda respondente ar ģimeni uz Latviju parasti brauc vasarā, kad teātra sezona jau noslēgusies, tad viņa mēģinot sev ieplānot arī pāris dienu īsos braucienus uz Latviju, lai varētu aiziet uz teātri sezonas laikā.

Ceturtkārt, respondentiem pietrūkst pārtikas preces, kuras nav iespējams iegādāties Norvēģijā – piemēram, bieziens, aukstā zupa, svaigi kūpinātas reņģes, piena konfektes «Gotiņa», zefīrs un citi. Un, piektkārt, respondentiem pietrūkst Latvijas daba – pazīstamās smaržas, ierastie skati, tas, ka «[...] nevar pastaigāt pa pludmali bez čībām, jo visur klintis, sāp».

Lielākā daļa respondentu norāda, ka, atrodoties Norvēģijā, viņi joprojām seko līdzi notikumiem Latvijā. Par aktualitātēm Latvijā respondenti uzzina no tādiem ziņu

portāliem kā Delfi, Tvnet, un Apollo, kā arī lasot žurnālu un laikrakstu mājas lapas, piemēram, «Irs», «Diena» un «Neatkarīgā Rīta Avīze». Kāda respondente atzina, ka par aktualitātēm uzzina arī tās pašvaldības, kurā iepriekš dzīvojusi, mājas lapā. Daļai respondentu, dzīvojot Norvēģijā, Latvijas ziņu portālu caurskatīšana ir kļuvusi par ikdienas sastāvdaļu.

Lai sekotu notikumiem Latvijā, daži respondenti arī ar interneta starpniecību klausās radio stacijas – Latvijas Radio 1, Latvijas Radio 3 «Klasika», Radio SWH – un skatās televīziju – LTV1 pārraides, TV3 un LNT raidījumus mājas lapā TVplay.lv. Kāda respondente atzīst, ka Norvēģijas televīziju nemaz neskatās, jo viņai mājās ir pieslēgta Viasat televīzija ar tādiem pašiem kanāliem, ko skatās Viasat televīzijas klienti Latvijā – «mums ir Viasat televīzija, mēs skatāmies tikai Latvijas kanālus – TV3, LNT, LTV1. Tas ir iemesls, lai mēs nepazaudētu to saikni, lai mēs zinātu, kas tur notiek». Atsevišķi respondenti norāda, ka, dzīvojot Norvēģijā, abonē arī Latvijas žurnālus e-formā – piemēram, «Irs», «Ieva», «Santa», «Kas notiek».

Valsts svētku svinēšana

Runājot par Latvijas valsts svētku svinēšanu Norvēģijā, lielākā daļa respondentu norāda, ka Latvijas Republikas proklamēšanas dienu, 18. novembri, viņi atzīmē. Tie respondenti, kuri atzīst, ka, esot emigrācijā, šos Latvijas valsts svētkus nesvin, to nav darījuši arī dzīvojot Latvijā. Savukārt Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas dienu, 4. maiju, kā svētkus neatzīmē neviens no respondentiem – atsevišķi respondenti gan piebilst, ka zina šīs dienas nozīmi, tādēļ piemin to domās un stāsta par to saviem bērniem.

Tie respondenti, kuri Norvēģijā atzīmē Latvijas Republikas proklamēšanas dienu, to lielākoties dara, apmeklējot publiskus pasākumus – Latviešu biedrības Norvēģijā, kultūras biedrības Norvēģija-Latvija vai latviešu skoliņu rīkotos. Daļa no šiem respondentiem paši aktīvi iesaistās šo svētku pasākumu organizēšanā. Atsevišķi respondenti norāda, ka Latvijas Republikas proklamēšanas dienu atzīmē ģimenes lokā ar svinīgām vakariņām.

Salīdzinot 18. novembra atzīmēšanu Latvijā un emigrācijā, kāda respondente norāda, ka Latvijā šī diena lielākoties atzīmēta publiskos pasākumos – izceļot svētku uguņošanu, savukārt Norvēģijā tā galvenokārt tiek atzīmēta ģimenes lokā. Kāda cita respondente atzīst, ka, esot Norvēģijā, Latvijas Republikas proklamēšanas dienu svin daudz vairāk. Tā kā Latvijā viņa strādājusi apkalpojošajā sfērā, tad šī diena viņai nekad nebija brīva – viņa ar nožēlu atzīst, ka ne reizi Latvijas Republikas proklamēšanas dienā nav bijusi uz bruņoto spēku parādi un svētku uguņošanu Rīgā.

Respondentu stāstītais liecina par atšķirīgu tādu svētku kā Lieldienas, Jāņi un Ziemassvētki svinēšanas praksi. Piemēram, Lieldienas svin vien retais no respondentiem, norādot, ka to dara ģimenes lokā ar latviskām tradīcijām – ar olu krāsošanu un šūpošanos – vai ka ievēro kristīgās tradīcijas un apmeklē baznīcu. Kāda respondente

atzīst, ka Lieldienas nesvin, bet šajā laikā vienmēr apceļo Norvēģiju – tā kā dienas no ceturtdienas līdz pirmdienai ir noteiktas kā oficiālās brīvdienas.

Lielākā daļa respondentu svin Jāņus. Daļa tos svin Norvēģijā ģimenes lokā vai apmeklējot Latviešu biedrības Norvēģijā rīkotos publiskos pasākumus. Savukārt citi tos dodas svinēt uz Latviju. Kāda respondente norāda, ka Jāņus svin tikai tad, ja aizbrauc uz Latviju, turklāt ne vienmēr 23. jūnijā – šogad uz Latviju ar ģimeni braukusi jūlija sākumā un tad arī svinējuši. Kā norāda vairāki respondenti, ne vienmēr šajā laikā ir iespējams aizbraukt uz Latviju, jo nereti skolās vēl nav noslēdzies mācību gads un bērniem ir jābūt skolā. Kāds no tiem respondentiem, kurš Jāņus Latvijā ir svinējis, bet Norvēģijā to vairs nedara norāda – tas nav apzināts lēmums, tā vienkārši sanāk, iespējams tāpēc, ka šī diena Norvēģijā nav brīvdiena.

Tikai retais no respondentiem norāda, ka, esot Norvēģijā, nesvin Ziemassvētkus. Kā uzsver respondenti, Ziemassvētki pārsvarā tiek svinēti ģimenes lokā – daļa tos svin Norvēģijā, bet daļa dodas uz Latviju, lai svinētu tos kopā ar citiem tuviniekiem, piemēram, ar vecākiem, ar brāļiem un māsām un viņu ģimenēm. Tās respondentes, kuras ir izveidojušas ģimeni ar norvēģu tautības vīrieti, atzīst, ka Ziemassvētki ir vienīgie svētki, kuros saplūst latviešu un norvēģu svinēšanas tradīcijas – piemēram, izvēloties ēdienus svētku mielastam. Tie respondenti – viņu vidū tikai vīrieši –, kuri nesvin Ziemassvētkus, to nav darījuši arī tad, kad vēl dzīvoja Latvijā, vai arī nesvin tādēļ, ka šajā laikā nav kopā ar savu ģimeni.

Pilsoniskā aktivitāte

No intervijām noprotams, ka respondentu **politiskā līdzdalība** – piedalīšanās Saeimas vēlēšanās un referendumos, – dzīvojot Norvēģijā, ir minimāla. Vien daži respondenti norāda, ka arī, esot emigrācijā, vienmēr piedalās Saeimas vēlēšanās un referendumos – to skaidrojot ar vēlmi paust savu viedokli, savu politisko nostāju un ar to, ka varbūt tādējādi palīdzēs tiem, kuri vēl dzīvo Latvijā. Tie respondenti, kuri nepiedalās Saeimas vēlēšanās un referendumos, to pamato dažādi. Kāds respondents, kurš Norvēģijā dzīvo nepilnu gadu, atzīst, ka nezina, kā to izdarīt. Savukārt respondente, kura Norvēģijā dzīvo jau deviņus gadus, norāda, ka nepiedalās vēlēšanās, jo nejūtas pietiekami informēta par politiskajām norisēm Latvijā, lai varētu izdarīt savu izvēli par labu kādai partijai. Kāda cita respondente to nedara tādēļ, ka viņa nepiešķir «[...] savai vienai balsij tik lielu vērtību, lai Latvijā varētu kaut kas pamainīties». Atsevišķi respondenti atzīst, ka labprāt piedalītos Saeimas vēlēšanās un referendumos, ja vien šķērslis tam nebūtu vēlēšanu iecirkņa atrašanās vieta – ja vēlēšanu iecirknis atrodas pilsētā, līdz kurai jāmēro vairāki simti kilometru, tad parasti finansiālo apsvērumu dēļ tiek pieņemts lēmums nepiedalīties.

Tas, vai respondenti Norvēģijā apmeklē **latviešu organizētās aktivitātes** un pasākumus, ir atkarīgs no viņu dzīvesvietas un no tā, vai tuvākajā apkārtnē šādas

aktivitātes un pasākumi vispār notiek. Piemēram, Oslo un Bergenā dzīvojošie respondenti pārsvarā apmeklē latviešu organizētās aktivitātes un pasākumus, savukārt Altā un arī citviet dzīvojošie respondenti to nedara, jo tur šādu iespēju nav.

Atsevišķas respondentes, kuras ir izveidojušas ģimeni ar norvēģu tautības vīrieti, atzīst – to, vai viņas apmeklēs latviešu organizēto pasākumu, nosaka šī pasākuma raksturs. Piemēram, kāda respondente vairs neapmeklē latviešu ballītes, jo tās viņai nesaistās ar pozitīviem iespaidiem: «Bija pārsvarā tikai vīrieši, sievietes vispār tikpat kā nebija. Kad [tāds] pārsvars, tad pasākums tāds savāds izvēršas. [..] Vai Norvēģijā dzīvo vairāk vīriešu latviešu [nekā sievietes]?» Kāda cita respondente norāda, ka viņu neinteresē pasākumi, kas saistīti ar alkohola lietošanu: «Ir latviešu pasākumi, kas ir spēcīgi saistīti ar dzeršanu – ātri, daudz un lielos apjomos. [..] Kad te ir izziņots, ka latvieši «tusējas», tas nozīmē, ka latvieši dzer, un tas nav pa manam garam».

Tikai daži respondenti atzīst, ka viņiem ir **vēlme norobežoties** no kaut kā, kas saistās ar Latviju. Atsevišķi respondenti norāda, ka viņi neseko Latvijas politiskās dzīves aktualitātēm, jo redzētais un dzirdētais raisa dusmas vai pat kauna sajūtu par to, ka esi latvietis. Savukārt kāds respondents atzīst, ka nevar samierināties ar krievu klātbūtni Latvijā, piebilstot, ka saistībā ar Krievijas īstenoto Krimas aneksiju šīs sajūtas kļuvušas tikai spēcīgākas: «Es negribu krievus. [..] Pēdējā pusgada laikā esmu kļuvis rusofobs. [..] kad redzu video no 9. maija, ālēšanos ar Krievijas karogiem uz Akmens tilta, tas man ir pilnīgi neakceptējami. [..] Kopš sākās tie Krimas notikumi, es vairs nevaru ar viņiem [krieviem darba vietā] parunāt, neju vairs klāt».

Piederības sajūta Norvēģijai

Lielākā daļa respondentu atzīst, ka jūtas piederīgi Norvēģijai – biežāk norādot, ka jūtas piederīgi konkrētai pilsētai vai ciematam, ko izvēlējušies par savu dzīvesvietu, nevis visai valstij kopumā. Tas ļauj secināt, ka spēcīgāka ir tieši teritoriālā, nevis valstiskā piederība. Atsevišķi respondenti salīdzina savu piederības sajūtu Latvijai un Norvēģijai. Vienā gadījumā tika atzīta stiprāka piederības sajūta Latvijai, citā – vienlīdz spēcīga piederība abām valstīm – Latvijai un Norvēģijai.

To, kas veido viņu piederības sajūtu Norvēģijai, respondenti skaidro dažādi. Kāds respondents izjūt piederības sajūtu tādēļ, ka Norvēģijā nodzīvojis lielāko daļu no pieaugušā dzīves – divdesmit gadus. Šajā valstī ir veidojusies un attīstījusies viņa profesionālā dzīve. Kāda respondente kā sev radniecisku uztver norvēģu mentalitāti, izceļot norvēģu rūpes vienam par otru, bērnu audzināšanu, ekoloģisko domāšanu un dabas aizsardzību. Atsevišķi respondenti izjūt piederības sajūtu arī tādēļ, ka Norvēģijā ir ieguvuši daudz norvēģu draugu un paziņu, kāda respondente – arī audžu mammu. Respondents, kurš strādā celtniecības jomā, izjūt piederības sajūtu arī tādēļ, ka, dzīvojot emigrācijā desmit gadus, ir «ieguldījis daudz sviedru un darba, lai to Norvēģiju būvētu». Šie gadījumi liecina, ka piederības sajūtu mītnes zemei veido gan noteiktas vērtības,

kuras ir kopīgas mītnes valstij un konkrētajam indivīdam, gan ieguldītais darbs, gan sociālie tīkli.

Piederības sajūtu Norvēģijai atsevišķi respondenti izjūt arī caur 17. maija – Norvēģijas Konstitūcijas dienas – svinībām. Respondente, kura ir izveidojusi ģimeni ar norvēģu tautības vīrieti, norāda, ka piederības sajūtu izjūt caur saviem bērniem un viņu līdzdalību šajos svētkos:

«Tas nāk caur bērniem, tā piederība Norvēģijai. [...] Viņi bērnudārzā svin to 17. maiju, [tie ir] bērnu svētki. Tie ir bērni, kas iet gājienā. Ļoti krāšņi! Iet, māj karalim ar roku, māj ar karogiem. [...] Nevaru iedomāties, ka kādu varētu neievilkt tajā iekšā tā labā sajūta, kas ir».

Kāda cita respondente atzīst, ka arī pati gribētu piedalīties šādā svētku gājienā – piebilstot, ka labprāt uzvilktu latviešu tautas tērpu, kā to dara viņas meita, kad dodas kopā ar bērniem 17. maija gājienā.

Daži no tiem respondentiem, kuri nejūtas piederīgi Norvēģijai, norāda, ka neizjūt piederības sajūtu nevienai no valstīm, jo uzskata sevi par pasaules iedzīvotājiem. Kāda respondente, kura Norvēģijā dzīvo astoņus gadus, uzsver, ka jūtas pieņemta no norvēģu puses, tomēr tik un tā neizjūt piederības sajūtu pašai Norvēģijai:

«Es jūtos pati sveša šeit, dzīves struktūra un ikdienas ieražas atšķiras no tā, kā tas ir Latvijā. Šeit tomēr cilvēki diezgan noslēdzas savās ģimenēs, līdz ar to jūties diezgan izolēts. Ir ļoti disciplinēti. Pēkšņa izskriešana, ieraudzīt avīzē – ir teātris, ātri noorganizēt, kur atstāt bērnus, viena oma paņem vai otra, tu pats aizskrien – dzīve kūsā. Šeit tā nav, šeit visu cilvēki paredz, plāno gadu uz priekšu. Norvēģi ir sveši manai identitātei, cita kultūra, citas saknes, tradīcijas un ietekmes bijušas».

To, ka, dzīvojot Norvēģijā, savā ikdienas dzīvē ir ieviesuši kādus vietējās dzīves paradumus, atzīst teju katrs respondents. Daļa respondentu ikdienas ēdienkartē vai svētku mielastos iekļāvuši Norvēģijai raksturīgus produktus vai ēdienus – piemēram, brūno sieru (*brunost*), kraukšķīgo maizi (*knekkebrød*), Ziemassvētku tradicionālo jēra gaļas ēdienu (*pinnekjøtt*) un citus. Kāda respondente norāda, ka par paradumu kļuvusi sviestmaīžu ņemšana līdzī, ko gan pati vēl emocionāli pieņemt nespēj: «Sviestmaīžu ņemšana līdzī [uz bērnudārzu un skolu], tas bija bez maz piespiedu kārtā, jo tā tas te ir. [...] Bērni tiešām ēd tās sviestmaizes. Bērnībā mūsu mājās skaitījās – sviestmaizes ēd cilvēki, par kuriem neviens nerūpējas. Bet te tās sviestmaizes ir populāras. Es arī pati ņemu līdzī uz darbu».

Aktīva brīvā laika pavadīšana un uzturēšanās dabā – tas arī ir kļuvis par ieradumu. Slēpošana ar distanču slēpēm, kalnos kāpšana, braukšana ar velosipēdu daudziem respondentiem kļuvusi pašsaprotama, jo Norvēģijā to dara teju visi. Kā norāda kāda respondente, norvēģi zelta vērtē tur uzturēšanos ārā svaigā gaisā – neraugoties uz biežo lietu un vēju, viņiem nav sliktu laika apstākļu pastaigām pa kalniem un mežiem. Turklāt, kā uzsver cita respondente, Norvēģijā var atļauties nodoties brīvā laika pavadīšanai –

lai sevi un ģimeni nodrošinātu, nav jāstrādā vairākās darba vietās, kā tas bija Latvijā, turklāt arī darba diena ir īsāka (septiņas ar pusi stundas) un sestdienas un svētdienas vienmēr ir brīvas.

Atsevišķi respondenti norāda – dzīvojot Norvēģijā, sociālā spiediena rezultātā viņi daudz lielāku vērību pievērš drošības pasākumiem, lai samazinātu risku savai un savu bērnu veselībai un dzīvībai. Piemēram, vienmēr, braucot ar velosipēdu, lieto ķiveri, vienmēr automašīnā piesprādzējas, vienmēr bērni automašīnā sēž auto sēdeklišos u.tml.

Tāpat ir pārņemti arī vietējās dzīves paradumi attiecībā uz bērnu audzināšanu. Kāda respondente, kura precējusies ar norvēģi, norāda, ka viņas bērniem ir citādāks dienas ritms nekā ierasts Latvijā – proti, bērni tiek likti gulēt jau septiņos, vēlākais astoņos vakarā, lai vecākiem būtu pašiem «savs brīvais laiks, iespējas piekopt pieaugušo intereses, kādreiz iet uz kori vai [darīt] vēl kaut ko, iespēja parunāties, kad bērnu ausis neklausās». Kāda cita respondente atzīst, ka mēģina bērnus un arī sevi atradināt no saldumiem, ievērojot tradīciju iegādāties saldumus tikai sestdienās – «mēģinām atmet atkarību no saldumiem. [...] Tas ir ļoti īpaši Norvēģijā, [...] visi saldumi un visas īpašās lietas ir sestdienās. Tā ir speciāla saldumu diena, kad veikalos pat var nedaudz lētāk končās nopirkt».

Uz jautājumu «Vai Norvēģijā ir bijušas situācijas, kad esat juties aizvainots, nesaprasts, pret Jums ir bijusi citāda attieksme tāpēc, ka esat no Latvijas?» lielākā daļa respondentu atbild noliedzīgi. Pēc respondentu domām, norvēģi ir pretimnākoši, izpalīdzīgi un ļoti toleranti. Intervijās izskanēja viedoklis, ka norvēģu tolerance pat robežojas ar bailēm, ka viņus kāds pārpratīs. Pēc atsevišķu respondentu domām, norvēģi ir arī rezervēti. Norvēģiem visdrīzāk nav priekšstatu par latviešiem, bet ir priekšstati par austrumeiropiešiem un sajūta, ka ir jābūt piesardzīgiem. Iespējams, ka tam pamatā ir plašsaziņas līdzekļos atrodamā, galvenokārt negatīvā, informācija par imigrantiem no Austrumeiropas: «Medijos pārāk bieži raksta par Austrumeiropas valstīm kopumā, pirmkārt, nešķirojot savā starpā un otrkārt, radot negatīvu bildi par šīm valstīm, kas varbūt neatbilst patiesībai». Līdz ar to, ja tu neesi norvēģis, tev ir vairāk sevi jāpierāda: «Vērtē, kas tu esi par cilvēku, kā tu strādā, kā tu komunicē ar cilvēkiem». Tie respondenti, kuri ir izjutuši pret sevi negatīvu attieksmi, norāda, ka tas nav tādēļ, ka viņi pirms tam dzīvojuši Latvijā, bet gan tādēļ, ka viņi nāk no Austrumeiropas. Tajā pašā laikā, kā norāda respondente, kura ikdienā pārsvarā izmanto krievu valodu, norvēģi ar atvieglojumu uztvēruši to, ka viņa pirms ierašanās ir dzīvojusi Latvijā, nevis Krievijā.

Ņemot vērā savu Austrumeiropas izcelsmi un norvēģu priekšstatus par «sievietēm-laiques meklētājām», kuras brauc uz bagāto valsti apprecēties, kāda respondente vēl arvien neuzsver to, ka viņas vīrs ir norvēģis. Kaut tieši neviens viņai neko nav teicis, no norvēģu puses bijuši dīvaini skatieni, mājieni un pusvārdā pausta attieksme. Lai izvairītos no šādas stigmatas, viņa vispirms ļauj citiem iepazīt sevi kā personību.

Kā atzīst respondenti, citādāka attieksme galvenokārt izjūta, komunicējot ar gados vecākiem norvēģiem, kā arī laika periodā, kamēr vēl norvēģu valoda nav apgūta tā, lai varētu sarunāties. Kā norāda atsevišķi respondenti – lai norvēģi tevi pieņemtu, ir jāapgūst norvēģu valoda. Kāda respondente ir novērojusi, ka norvēģu valodas neprasmes dēļ attieksme pret latviešiem ir nedaudz pasliktinājusies: «[...] ģimēņi pēc finanšu krīzes atbrauca ļoti daudz latviešu ar visām ģimenēm. [...] Viņi ļoti slinki mācās norvēģu valodu, cilvēki te dzīvo četrus, piecus gadus un vēl joprojām nerunā norvēģiski. Rodas aizspriedumi. Ko te tādi sabraukuši, ka nevar vismaz valodu iemācīties?! Tad nevajadzēja braukt!»

Pilsonība

Teju visi respondenti ir saglabājuši Latvijas pilsonību un lielākā daļa arī norāda, ka negrasās pieņemt Norvēģijas pilsonību. Daudziem respondentiem nešķiet pieņemami tas, ka, izvēloties Norvēģijas pilsonību, viņiem būtu jāatsakās no Latvijas pilsonības, jo dubultpilsonība Norvēģijā netiek atzīta. Kāds respondents pat pārtraucis Norvēģijas pilsonības iegūšanas procesu, uzzinot, ka viņam ir jāatsakās no Latvijas pilsonības.

Kā norāda daži respondenti, šobrīd ikdienas dzīvē viņi neizjūt nepieciešamību iegūt Norvēģijas pilsonību. Arī bez pilsonības var dzīvot un strādāt Norvēģijā, var piedalīties pašvaldību vēlēšanās un pat kandidēt tajās. Tiesa, bez pilsonības nevar piedalīties parlamenta vēlēšanās un nevar dienēt armijā, bet tā nav respondentiem pietiekama motivācija Norvēģijas pilsonības iegūšanai.

Kāda respondente, kura izveidojusi ģimeni ar norvēģu tautības vīrieti, gan atzīst, ka pēdējā gada laikā ir domājusi par pilsonības maiņu. Tā kā Norvēģijā viņa ir apprecējusies un viņiem ir piedzimuši bērni, tad viņa plāno palikt uz dzīvi tur. Ja Norvēģijā būtu atļauta dubultpilsonība, tad lielākā daļa respondentu pieņemtu Norvēģijas pilsonību vai vismaz apdomātu šādu iespēju. Kā minēja atsevišķi respondenti, par to noteikti domātu, ja Norvēģijas pilsonības pieņemšanai būtu kāds racionāls pamatojums, piemēram, bez tās būtu ierobežojumi darba tirgū. Runājot par atļauto dubultpilsonību bērniem līdz 16 gadu vecumam, lielākā daļa intervēto respondentu atzīst, ka, pieņemot to, vēlējušies dot saviem bērniem iespēju pašiem izdarīt izvēli par labu Latvijas vai Norvēģijas pilsonībai. Jāpiemin, ka respondentu vidū ir kāda sieviete, kura 18 gadu vecumā bija spiesta atteikties no Latvijas pilsonības. Ar ģimeni nodzīvojot Zviedrijā septiņus gadus, iegūstot tur izglītību, viņai tika piedāvāta Zviedrijas pilsonība, ko viņa pieņēma, nezinot, ka tajā laikā Latvija neatzīst dubultpilsonību. Par iespēju šobrīd iegūt dubultpilsonību, saglabājot Zviedrijas pilsonību un pieņemot Latvijas pilsonību, viņa nav informēta. Pēc viņas domām, viņai Latvijas pilsonība vairs nepienākas, jo viņa jau vairāk kā desmit gadus nedzīvo Latvijā un viņai Latvijā arī nav nekādu īpašumu.

Izglītība Latvijā un Norvēģijā

Izglītības pieredze Latvijā un Norvēģijā

Lielākā daļa pētījumā intervēto Latvijas emigrantu Norvēģijā izglītību ir ieguvuši Latvijā, atsevišķos gadījumos respondentiem ir bijusi starptautiskā izglītības pieredze, mācoties citās valstīs (Lietuvā, Krievijā, Zviedrijā, Amerikas Savienotajās valstīs). Nevieni no respondentiem nav saskāries ar situāciju, ka Norvēģijā netiek atzīta iepriekš iegūtā izglītība. Grūtības sagādā drīzāk konkurence, valodas zināšanu nepietiekamība, īpaši emigrācijas sākuma posmā, kā arī profesionālā darba pieredzes trūkums Norvēģijā.

Ir gadījumi, kad Norvēģijā ir iegūta arī augstākā līmeņa izglītība, t.sk. doktora grāds, kas ir ļāvis iekļauties arī tādos darba tirgus sektoros, kuros strādā augstas kvalifikācijas speciālisti. Raksturojot konkrēto gadījumu, jānorāda, ka doktora studijas Norvēģijā tika uzsuktas vēl dzīvojot Latvijā. Pakāpeniski, dzīvojot transnacionālisma apstākļos, kad ģimene ir Latvijā, studijas neklātienē vai Norvēģijā, tika pieņemts lēmums par emigrāciju uz Norvēģiju, kur studijas arī tika pabeigtas, iegūstot doktora grādu.

Izglītības ieguves vieta ir cieši saistīta ne tikai ar respondenta kopējo migrācijas vēsturi, bet arī ar vecumu pirmreizējās emigrācijas brīdī. Tie, kas ir devušies emigrācijā tajā dzīves posmā, kad Latvijā jau bijušas uzsuktas darba gaitas, lielākajā daļā gadījumu Norvēģijā nav mācījušies. Savukārt, tie, kas izceļojuši agrīnākā vecuma posmā – vēl skolas gados vai drīz pēc skolas beigšanas – ir ieguvuši tālāko izglītību ārpus Latvijas atkarībā no kopējās migrācijas vēstures. Piemēram, viena no respondentēm emigrēja no Latvijas 12 gadu vecumā vispirms uz Zviedriju, kur turpināja mācības pamatzglītības un vidējās profesionālās izglītības līmenī, vēlāk, pārceļoties jau uz Norvēģiju, augstākās profesionālās izglītības līmenī. Darbs šai respondentei pilnībā atbilst viņas iegūtajai izglītībai. Cita respondente emigrējusi tūlīt pēc vidusskolas beigšanas un visu augstāko izglītību ieguvusi Norvēģijā.

Kaut arī intervētie respondenti lielākoties nestrādā savā profesijā, vairums līdz šim nav piedalījušies jebkādās **profesionālās pilnveides izglītības aktivitātēs, izņemot norvēģu valodas kursus**, lai mēģinātu dabūt savai sākotnējai izglītībai atbilstošu darbu. Daļa profesionāli izglītoties jomās, kurās viņi strādā Norvēģijā, nesaskata ne jēgu, ne vajadzību (piemēram, skolotāja, kas strādā par telpu uzkopēju), daļa to vēl tikai plāno darīt, kas liecina par viņu vēlmi dziļāk integrēties gan darba tirgū, gan Norvēģijas sabiedrībā kopumā. Vairāki Latvijas emigranti atzina, ka vēlas turpināt pilnveidot savas norvēģu valodas zināšanas, kas ļautu arī profesionāli pilnveidoties, iegūt vai papildināt profesionālo izglītību Norvēģijā, lai pēcāk meklētu darbu jomās, kuras ir tuvāk viņu sākotnējai izglītībai.

Izglītības papildināšana Norvēģijā nav atkarīga tikai no paša emigranta motivācijas un nodomiem, ir jāņem vērā arī tādi ierobežojoši faktori kā izglītības ieguves maksa,

nepieciešamība savienot darbu ar mācībām, augstāka līmeņa valodas zināšanu nepieciešamība.

Izglītības pieredzes un tālāko plānu kontekstā jāmin arī gadījumi, kad respondenti plāno turpināt mācības Latvijā, izmantojot tālmācības iespējas. Šādi scenāriji raksturīgi tiem, kas vēl nav pieņēmuši lēmumu par savu emigrācijas ilgumu un apsver iespēju pēc nenoteikta laika atgriezties Latvijā.

Norvēģu valodas apguves prakse

Izglītības pieredzes kontekstā intervijās tika apspriests jautājums par norvēģu valodas apguves pieredzi. Intervētie respondenti atzina, ka devušies uz Norvēģiju bez norvēģu valodas zināšanām. Intervijās atklātās pieredzes norvēģu valodas apguvē ir ļoti daudzveidīgas.

Balstoties uz respondentu stāstīto, secināms, ka Norvēģijā ir dažādas norvēģu valodas apguves iespējas – valodas kursi, tautas skolas, pašmācības līdzekļi. Saskaņā ar pozitīvās pieredzes gadījumiem, norvēģu valodas kursu grupas tiek veidotas atbilstoši kursantu migrācijas vēsturei (imigrācijas Norvēģijā iemesli, emigrācijas valstis, imigrācijas motīvi), izglītības līmenim, iepriekšējā darba pieredzei, integrācijas plāniem (vēlme atrast darbu, integrēties norvēģu sabiedrībā: «Mēs bijām grupā, kur visi bija iebraukuši vai nu sievietes, vai vīriem līdzīgi un ar augstāko izglītību, un ar labiem darbiem, varbūt, iepriekš, un kuri zina, ka viņi paliks te un mēģinās dabūt darbu, kas ir ne apkalpošanas sfērā.» Taču ir arī pilnīgi pretēja pieredze, kad vienā grupā tiek iekļauti kursanti ar dažādu iepriekšējās sagatavotības līmeni un migrācijas ilgumu, kas būtiski ietekmē mītnes zemes valodas prasmes un valodas apguves vajadzības:

«Nepatika, ka no darba bija savākti grupā kopā tādi cilvēki, kas dzīvo Norvēģijā piecus, sešus gadus, kopā ar tādiem, kas Norvēģijā ir trīs, četrus mēnešus. Pārsvārā viss notiek norvēģu valodā. Tie, kas jau te ir piecus gadu, viņi saprot. Es neguvu to, ko biju cerējis šajosursos.»

Norvēģu valodas apguves motivācija ir gan instrumentāla – vēlme atrast darbu, īpaši tiem emigrantiem, kuri vēlas darīt augstākas kvalifikācijas darbu; gan integrāla – tā raksturīga tiem emigrantiem, kuru nolūks jau sākotnēji ir bijis ilgtermiņa emigrācija un pastāvīgas dzīves veidošana mītnes zemē. Ir gadījumi, kad galīgā pārcelšanās uz Norvēģiju notiek tikai pēc tam, kad ir apgūta valoda nepieciešamajā līmenī un atrasts stabils darbs. Līdz tam raksturīgs transnacionālais dzīves veids, kad daļa laika tiek pavadīta Latvijā, daļa – Norvēģijā. Šādi pārejas periodi var ilgt pat vairākus gadus. Vienlaikus ir gadījumi, kad vispirms ir uzsāktas darba gaitas Norvēģijā un tikai pēc tam pakāpeniski apgūta vietējā valoda.

Noteiktām imigrantu grupām Norvēģijā ir iespēja mācīties norvēģu valodu bez maksas, piemēram, ja imigranta laulātais/laulātā ir Norvēģijas pilsonis. Bezmaksas valodas apguves iespējas ir arī speciālu programmu ietvaros (projekti), kā arī tautas

skolās, kurās mācības notiek katru dienu. Līdz ar to tas apgrūtina iesaistīties citās aktivitātēs, t.sk. strādāt pilnas slodzes darbu. Citām imigrantu grupām par valodas apguves kursiem ir jāmaksā.

Respondentu viedokļi par valodas kursu kvalitāti un efektivitāti atšķiras. Vieni apgalvo, ka kursi bijusi ļoti labi un, pateicoties tiem, izdevies apgūt valodu augstā līmenī, citi norāda, ka kursi nav bijusi efektīvi, izmantotā metodika – neapmierinoša: «Alfabētu mācījāmie nedēļu. Tas, ko varētu ātrāk darīt. Desmit vārdi nedēļas laikā – tas ir kaut kā ne tā.»

Ir gadījumi, kad norvēģu valoda ir apgūta pašmācības ceļā – vispirms vēl dzīvojot Latvijā, vēlāk turpinot to darīt Norvēģijā, kā arī kombinējot dažādus valodas apguves veidus – valodas kursus un pašmācību, izmantojot gan dabisko valodas vidi (saziņa ar norvēģiem darba vietā vai citās sabiedriskās vietās, mediju izmantošana norvēģu valodā), kā arī dažādas valodas apguves iespējas interneta vidē – speciāli interneta videi izstrādātas mācību programmas un mācību līdzekļi, kas ļauj apgūt valodu, t.sk. interaktīvā veidā.

Norvēģu valodas apguve, sarunājoties norvēģiski ar dzīves biedru vai kolēģiem, kā liecina respondentu pieredze, nav efektīvs valodas apguves veids, jo dominējošā prakse ir saziņā lietot angļu valodu. Tāpēc par efektīvāku valodas apguves veidu tiek uzskatīti valodas kursi, kuros valodas mācīšanās process ir intensīvs un ir iespējams īsākā laikā sasniegt rezultātus.

Latviešu skolas Norvēģijā: vecāku pieredze un vērtējums

Vairākiem no intervētajiem respondentiem ir nepilngadīgi bērni, taču tikai dažiem no viņiem bērni ir sākumskolas vai pamatskolas vecumā, kas dzīvo kopā ar saviem vecākiem Norvēģijā un kuriem varētu būt aktuāli apmeklēt latviešu skoliņas mītnes zemē. Līdzīgi kā citās jomās, pieredze ar latviešu skoliņām ir dažāda.

Daļa respondentu atzina, ka latviešu skoliņas ir ļoti būtisks instruments nacionālās identitātes veidošanā un uzturēšanā un latviešu valodas apgūvē. Izņemot ģimeni, latviešu skoliņas ir teju vienīgā vide ārpus mājas, kur bērni lieto latviešu valodu un tiekas ar saviem vienaudžiem latviešiem, var apzināties savu piederību latviešiem kā etniskai un lingvistiskai grupai: «Viņiem [bērniem] tā ir ļoti laba iespēja satikties ar citiem latviešiem un būt kopā, bet mēs esam arī viena grupiņa tās jauktās ģimenes, mums tas ir svarīgāk valodas ziņā un svarīgi, lai mūsu bērni dzird un redz, ka ne tikai mamma vienīgā ir tāda dīvainā, kas runā latviešu valodā, ir arī citi cilvēki un pat citi bērni, kas tā runā.»

Starp respondentiem bija arī tādi, kuri pēc pašu iniciatīvas ir noorganizējuši šādu skoliņu atvēršanu un ir aktīvi iesaistīti tās darbībā. Taču ne visām ģimenēm, kuras vēlētos, lai bērni regulāri apmeklē šādas skoliņas, ir tāda iespēja. Pirmkārt, ne visās pilsētās vai to tuvumā darbojas šādas skoliņas (skoliņas atrašanās vieta, attālums kā

šķērslis); otrkārt, daļā gadījumu skoliņu apmeklējumus vecāki saviem bērniem nevar atļauties finansiālu apsvērumu dēļ.

Atsevišķs jautājumu loks ir saistīts ar to, vai bērni nāk no jauktajām ģimenēm (tādas ģimenes, kurās viens vecāks ir norvēģis, bet otrs – latvietis; parasti māte ir latviete, bet tēvs – norvēģis) vai arī bērni nāk no ģimenēm, kurās abi vecāki ir latvieši. Nozīme ir arī ģimenes migrācijas vēsturei – tam, vai bērni ir dzimuši Norvēģijā vai bērni ir atbraukuši ar vecākiem noteiktā vecumā. Bērniem no etniski viendabīgām un etniski jauktām ģimenēm ir gan atšķirīgas valodas apguves vajadzības, gan atšķirīga sociālā uzvedība, komunikācijas veids, latviešu valodas prasmes līmenis, kā arī savstarpējās saziņas valodas izvēles principi. Ir gadījumi, kad tieši šo iemeslu dēļ – vienā skoliņā vienā grupā nodarbojas bērni ar atšķirīgu sociālo un valodas pieredzi ģimenē – skoliņas apmeklējumi tiek pārtraukti.

Vēl viens latviešu skoliņu apmeklēšanu ietekmējošs faktors ir nodarbību organizēšana nedēļas nogalēs, kad visa ģimene drīzāk vēlas atpūsties no darba un skolas, nevis mobilizēties un doties uz cita veida skolu. Būtisks faktors ir arī tas, kādas ģimenei ir citas iespējas nodrošināt bērniem latviešu valodas vidi – braucienu un Latviju regularitāte, saziņa ar Latvijā dzīvojošajiem ģimenes locekļiem un draugiem, ģimenes locekļu no Latvijas apciemojumi un uzturēšanās Norvēģijā.

Ir bērni, kuri ir pārtraukuši apmeklēt latviešu skoliņas tajās izmantotās metodikas dēļ: kā valodas apguvē, tā citu aktivitāšu organizēšanā. Daloties savā pieredzē par metodiku, viena no respondentēm atzina, ka meita sūdzējusies, ka veids, kādā strādā skolotājas latviešu skoliņā atšķiras no tā, kā strādā skolotāji norvēģu skolā. Vecāku vērtējumā tās ir atšķirīgas pedagoģiskās un metodiskās pieejas, kuras rada bērnam grūtības un negatīvi ietekmē motivāciju apmeklēt skoliņu.

Nodarbošanās, profesionālā mobilitāte, informācijas par darbu ieguve

Nodarbinātības pieredze Norvēģijā

Viens no emigrācijas uz Norvēģiju iemesliem vairākiem respondentiem ir bijušas nodarbinātības iespējas šajā valstī. Jānorāda, ka ne visi intervētie respondenti ir iekļāvušies Norvēģijas darba tirgū. Intervēto Latvijas emigrantu Norvēģijā vidū ir gan augsti kvalificēti speciālisti, gan vidējas un zemas kvalifikācijas darbinieki.

Tie respondenti, kas strādā augstas kvalifikācijas darbu (piemēram, ārsts, pētījumu administratore, juriste, mācību pārzine pamatskolā), daļēji vai pilnībā augstāko izglītību ieguvuši Norvēģijā vai tikuši pie šī darba ilgstošākā laika periodā, apliecinot gan savu kvalifikāciju, gan darba efektivitāti vietējiem darba devējiem. Šajos gadījumos ir novērojama zināma karjeras izaugsme, kas, savukārt, nostiprina respondenta iekļaušanos mītnes zemē un samazina atgriešanās iespējas Latvijā ekonomiski aktīvajā vecumā.

Otra grupa ir respondenti, kas, būdami vidēji vai augsti kvalificēti, Norvēģijā strādā zemas kvalifikācijas darbu. Tajā pašā laikā šie respondenti atzina, ka tāpēc nejūtas nenovērtēti (neizjūt frustrāciju), jo Norvēģijas sabiedrībā ir cieņas pilna attieksme pret jebkura darba veicēju. Attieksme pret cilvēku nemainās neatkarīgi no viņa nodarbinātības vai sociālā statusa: «Latviešiem vai lietuviešiem ir tāda lieta, ka viņi kaunas no vienkāršā darba. Norvēģijā es labi jūtos, strādājot vienkāršu darbu, es psiholoģiski un sociāli labi jūtos, strādājot vienkāršu darbu. Varbūt es būtu ar mieru tādu darbu strādāt arī Latvijā, bet es tur psiholoģiski nejūtos [labi]. Latvijā attieksme pret vienkāršā darba strādātājiem vai strādniekiem, vai darītājiem ir tāda nicinoša».

Tiem, kas strādā zemas vai vidējas kvalifikācijas darbu (piemēram, telpu uzkopēji vai pārdevēji u.tml.), raksturīga biežāka darba vietu maiņa, katrā darba vietā strādājot dažus mēnešus līdz vienam gadam.

Atsevišķu darba pieredzes grupu veido tie Latvijas emigranti, kuri strādā pagaidu darbus – tie ir gan tādi darbi, kuri ilgst noteiktu laiku (piemēram, sezonālie darbi), gan tādi darbi, kas ir saistīti ar pastāvīgā darbinieka aizvietošanu uz noteiktu laika periodu: «[...] kāds bija slimis vai kādam vajadzēja atvaļinājumu, vai pietrūka kādi darbinieki, tas bija tāds nepastāvīgs». Arī šajos gadījumos interviju ietvaros kopumā tika pausta pozitīva attieksme gan pret darba saturu, gan darba nosacījumiem.

Darbs ir ne tikai iztikas līdzekļu nodrošināšanas līdzeklis, bet arī integrācijas (iekļaušanās Norvēģijas sabiedrībā) instruments. Piemēram, viens no respondentiem mērķtiecīgi izvēlas darba vietas, lai varētu strādāt kopā ar norvēģiem un uzlabot savas norvēģu valodas zināšanas, integrētos mītnes zemes sabiedrībā: «Es negribu iet, ir iespēja iet fabrikā strādāt, kur strādā austrumeiropieši – poļi, lietuvieši. Es tur negribu iet strādāt, jo man ir vajadzīgs strādāt kaut kādā kolektīvā pastāvīgu darbu, nevis tāpēc lai, protams, tas arī ir svarīgi nopelnīti naudu, lai varētu dzīvot Norvēģijā, bet man ir svarīgi atrast tādu darbu, lai es varētu pilnveidot savu norvēģu valodu. .. un lai labāk integrētos». Pakāpeniski pilnveidojot valodas zināšanas, tiek plānots arī meklēt pastāvīgu darbu savā specialitātē.

Ar saviem tagadējiem darba apstākļiem Norvēģijā intervēti respondenti ir apmierināti – gan ar atalgojumu, gan sociālajām garantijām, gan darba devēju attieksmi. Lūk, vienas respondentes atbilde uz jautājumu par viņas apmierinātību ar darbu Norvēģijā: «Man ir forši kolēģi, man ir labs atalgojums un to atalgojumu ik pa laikam palielina, kad redz, ka es labi strādāju un cenšos, ļoti jauka attieksme no priekšnieces un skolas valdes, manu darbu novērtē un man tas patīk.»

Arī tie respondenti, kas nav ieguvuši pastāvīgā darbinieka statusu, bet tikai pagaidu, atzina, ka viņus kopumā apmierina darba nosacījumi, jo vienīgā atšķirība ir tā, ka pagaidu darbiniekiem netiek apmaksātas svētku dienas; tiesības uz apmaksātu atvaļinājumu tiek saglabātas un ievērotas. Starp intervētajiem Latvijas emigrantiem Norvēģijā ir arī viens

gadījums, kad respondents ir izveidojis nelielu, bet savu uzņēmumu, taču pilnībā vēl nav kļuvis par darba devēju, pagaidām labprātāk saglabājot darba ņēmēja statusu.

Kopumā Norvēģijā iegūtā darba pieredze, neatkarīgi no darba veida un nepieciešamās kvalifikācijas līmeņa, tiek vērtēta pozitīvāk nekā Latvijā iegūtā pieredze. Salīdzinot darba pieredzi Latvijā un Norvēģijā, respondenti minēja šādus aspektus:

- 1) uzņēmumu vadības attieksme pret darbiniekiem: Norvēģijā vadītājiem ir pozitīvāka attieksme pret saviem padotajiem, katra darbinieka darbs tiek novērtēts ne tikai materiāli, bet arī nemateriāli – uzslava, atzinība u.tml.;
- 2) darba drošības ievērošana: Norvēģijā darba devēji pievērš nopietnu vērību darba drošības aspektam, kas Latvijā lielāko tiesu respondentu skatījumā tiek tikai formāli ievērots;
- 3) atalgojuma līmenis un tā atbilstība darba apjomam: salīdzinājumā ar Latviju Norvēģijā ir jāstrādā mazāks darba stundu skaits attiecībā pret saņemtā atalgojuma apmēru; algu lielums atbilst darba saturam un ilgumam;
- 4) darba saturam atbilstošs darba izpildei nepieciešamais tehniskais nodrošinājums (piemēram, darba instrumenti, virtuves tehnika u.tml).

Atbilstoši atsevišķu respondentu novērojumiem, Latvijas emigranti ar lielāku atbildību izturas pret savu darbu, ir augstāk motivēti sasniegt labus darba rezultātus un «strādāt pat pāri saviem spēkiem», nekā vietējie iedzīvotāji. Lūk, izteikums no vēl vienas intervijas, kas to ilustrē: «Varbūt tas ir no Latvijas, ka man ir augstākas prasības un tas, ko es sagaidu un tas, ko es uzskatu par padarītu darbu, nekā norvēģiem. To es esmu dzirdējusi arī no citiem, kas strādā norvēģu vidē, ka latvieši kaut kā vairāk cenšas un vairāk dara, ka viņiem tās kvalitātes prasības pašiem pret sevi un līdz ar to pret citiem ir augstākas.»

Darba meklēšanas veidi

Darba meklēšanas pieredze respondentiem ir atšķirīga. Darba meklējumu ilgums var svārstīties no dažiem mēnešiem līdz pat vairākiem gadiem. Tajos gadījumos, kad viens no pieaugušajiem ģimenes locekļiem ir norvēģis, darba meklējumu process norit gausāk un mierīgāk. Visos gadījumos tās ir sievietes, kurām emigrācijas sākuma posma aktuālāks jautājums par darba meklēšanu ir bijusi bērnu audzināšana un pieskatīšana: «Vienmēr tas viss ir apstājies pie tā, ka liela māja, mazi bērni, sveša valsts un pilnīgi nekādas palīdzības no malas». Bērniem pieaugot un uzsākot bērnudārza vai skolas gaitas, dienas kārtībā nonāk arī jautājums par darba meklējumiem.

Būtisks priekšnosacījums darba meklēšanā un atrašanā ir norvēģu valodas zināšanas. Raksturīgi ir vispirms apgūt norvēģu valodu un pēc tam koncentrēties uz vēlāmā darba meklējumiem. Lai gan ir arī gadījumi, kad šie procesi notiek otrādi – rodas iespēja strādāt kādu zemākas kvalifikācijas darbu un, pakāpeniski apgūstot valodu, virzīties pa karjeras kāpnēm, iegūstot arvien labākas pozīcijas darba tirgū.

Darba meklēšanas veidi ir tradicionāli – atsaukšanās uz darba sludinājumiem medijos vai publiskajā telpā (piemēram, muzejā uz ziņojuma dēļa vai veikala skatlogā u.tml.), paziņu loka izmantošana, potenciālo darba devēju tieša uzrunāšana. Respondentu atklātā pieredze rāda, ka sociālie tīkli un t.s. *vārtu sargi* ir ļoti būtiski darba atrašanā – parasti tā ir saikne ar kādu vietējo norvēģi, kurš, zinot pretendenta kvalifikāciju, sociālo pieredzi, migrācijas vēsturi un iepriekšējā darba pieredzi, palīdz tam nodibināt darba attiecības. Nozīme ir arī aktīvajiem darba meklēšanas veidiem – ne tikai nosūtīt savu CV, bet arī sazināties pa tālruni, doties pie darba devēja, lai tiktos klātienē pirms vēl saņemts aicinājums uz darba interviju, izrādīt savu iniciatīvu un motivāciju strādāt.

Vienā no gadījumiem darbs Norvēģijā ticis atrasts, izmantojot t.s. starpnieku-darbā iekārtotāju maksas pakalpojumus: «Darbu es atradu ar starpnieku. Es nezinu, cik tas ir legāli Latvijā, bet Norvēģijā faktiski tādas lietas pat ir nelegālas. Man tam starpniekam bija jāmaksā, es tam starpniekam par to, ka viņš man atrada darbu, samaksāju 400 latus». Šajā konkrētajā gadījumā šī pieredze, kaut arī nav pilnīgi legāla, tiek vērtēta pozitīvi, jo ir sniegusi nepieciešamo rezultātu.

Intervēto respondentu vidū ir arī tādi, kuri atraduši darbu pirms došanās uz Norvēģiju, atsaucoties uz darba devēja sludinājumu Latvijā. Diemžēl vienā no šādiem gadījumiem izrādījās, ka darba devējs nav bijis godīgs, atteicies maksāt nodokļus un ievērot citas darba tiesības. Respondents ir pārtraucis darbu pie šī darba devēja un viņam izdevās, jau esot Norvēģijā, atrast legālu darbu savā specialitātē.

Profesionālās darbības atbilstība iegūtajai izglītībai

Intervēto respondentu vidū ir gan tādi, kas stādā savā profesijā, gan tādi, kas dara darbu, kas ir pietuvināts viņu iegūtajai izglītībai un iepriekšējai darba pieredzei, gan arī tādi, kas strādā zemākas kvalifikācijas darbu un kas neatbilst viņu iegūtajai izglītībai Latvijā vai citās valstīs. Piemēram, starp intervētajiem respondentiem ir skolotāja, kas šobrīd strādā par telpu uzkopēju, vai vides speciālists, kurš šobrīd dara strādnieka darbus dažādās saimniecībās.

Raksturīgi, ka, it īpaši sākumā, tiek darīti zemākas kvalifikācijas darbi – telpu uzkopēja, strādnieks lauksaimniecībā, pārdevēja u.tml. Problēmas strādāt savā profesijā nav tik lielā mērā saistītas ar Latvijā vai citviet iegūtās izglītības atzīšanu, bet drīzāk ar darba tirgus iekšējo konkurenci un nepietiekami augsta līmeņa norvēģu valodas zināšanām. Līdz ar to pakāpeniski, uzlabojot valodas zināšanas un integrējoties Norvēģijas sabiedrībā kopumā, izdodas atrast darbu, kas pēc sava satura atbilst gan iegūtajai izglītībai un kvalifikācijai, gan līdzšinējai darba pieredzei Latvijā (piemēram, respondente, kas Latvijā strādājusi par ķīmiķi, emigrācijas sākuma posmā mazgājusi grīdas, uzkopusi telpas, pēc četriem Norvēģijā pavadītiem gadiem strādā par ķīmiķi laboratorijā).

Daļai izdodas atrast darbu, kas ir pietuvināts viņu izglītībai un iepriekšējai profesionālās darbības videi. Piemēram, kāda politoloģe-pētniece šobrīd strādā vienā no Norvēģijas augstskolām, veicot administratīvos darbus pētnieciskajos projektos. Savukārt profesionālās darbības neatbilstība iegūtajai izglītībai un kvalifikācijai ir galvenais neapmierinošais faktors saistībā ar darbu Norvēģijā.

Saiknes ar ģimeni Latvijā un sociālo tīklu veidošana Norvēģijā

Saiknes uzturēšana ar ģimeni Latvijā

Lielākajai daļai respondentu tuvākie radnieki – vecāki, brāļi, māsas, kādam arī sieva un dažiem arī jau pieaugušie bērni – un draugi dzīvo Latvijā. Kā norāda respondenti, satikties klātienē izdodas vairākas reizes gadā – pašiem aizbraucot uz Latviju vai uzaicinot tuvos cilvēkus pie sevis uz Norvēģiju. No respondentu stāstītā noprotams, ka ierasta prakse braukt uz Latviju ir vasarā un tad pavadīt tur ilgāku laiku, kā arī braukt uz Ziemassvētkiem. Vairāki respondenti atzīst, ka savu iespēju robežās mēdz uz Latviju aizbraukt arī citā laikā – piemēram, uz pāris dienām pavasarī vai rudenī.

Kāda respondente, kura no Latvijas emigrējusi pirms vairāk kā desmit gadiem vēl kā bērns, norāda, ka Latvijā viņai ir maz radnieku un draugu – lielākā daļa no viņiem emigrējuši uz citām Eiropas valstīm, piemēram, Īriju, Lielbritāniju, Franciju, Beļģiju un Zviedriju. Viņiem biežāk klātienē izdodas satikties nevis Latvijā, bet citviet Eiropā. Citai respondentei tuvākie radnieki – vecāki, brālis un māsa – dzīvo Norvēģijā. Te gan jāpiebilst, ka lielo attālumu dēļ starp savu un pārējo tuvinieku dzīvesvietām viņai ar ģimeni neizdodas satikties biežāk kā citiem respondentiem – tāpat divas līdz četras reizes gadā. Bieži – katru nedēļu – klātienē satikties viņai izdodas tikai ar brāli, jo viņš ar ģimeni dzīvo tajā pašā pilsētā.

Kāda respondenta stāstītais liecina, ka var izveidoties tradīcija ar tuviniekiem tikties nevis noteiktos gada laikos, bet saistībā ar konkrētiem pasākumiem vai aktivitātēm, piemēram, lai kopā kāptu kalnos Norvēģijā vai lai, atzīmējot kādus svētkus, aizbrauktu kopīgā ceļojumā uz dienvidiem. Šādu tradīciju ir vieglāk ievērot, ja darba specifikas dēļ atvaļinājuma laiks no gada uz gadu mainās – piemēram, strādājot celtniecībā. Pārējā laikā, lai uzturētu saikni ar tuviniekiem un draugiem Latvijā un citviet, respondenti izmanto saziņas programmas *Skype* un *Viber*, sociālos portālus *Facebook* un *Draugiem.lv*, kā arī e-pastu. Vairāki respondenti norāda, ka saziņā ar gados vecākiem cilvēkiem – vecvecākiem un arī vecākiem – izmanto galvenokārt tālruni, jo viņiem nav nepieciešamo datora un interneta lietošanas prasmju.

Kā atzīst vairāki respondenti, saziņa ar tuvākajiem ģimenes locekļiem (mammu, tēti māsu vai sievu), izmantojot *Skype*, *Viber* vai telefonu notiek teju katru dienu. Kā piebilst kāda respondente, tehnoloģiju attīstība ir ievērojami atvieglojusi kontaktu uzturēšanu ar tuviniekiem, kuri neatrodas tuvumā:

«Mana meita nemaz nesaprot, ko nozīmē vienreiz mēnesī zvanīt no kaut kāda telefona automāta. Tagad jau ir ārkārtīgi vienkārši tie sakari. Man ir vairāk sakari ar manu mammu, nekā ar vīra māti, kura ir pusotras stundas braucienā no Oslo... Mēs ar Latvijas radiem vienkārši uzspiežam pogu un es redzu, ko viņi tur istabā dara, un viņi redz, ko es daru».

Atsevišķi respondenti norāda, ka tagad, dzīvojot Norvēģijā, viņi saziņas nolūkos sociālos tīklus izmanto biežāk nekā to darīja Latvijā: «Latvijā bija vairāk darba, nebija laika. Un Latvijā jau tu tos cilvēkus satiec, tu jau nerakstīsi [viņiem] draugos vēstuli».

Sociālo tīklu veidošana Norvēģijā

Respondentu stāstītais liecina, ka viņu sociālo tīklu veidošanas pieredze Norvēģijā atšķiras. To lielā mērā ietekmē respondentu nodarbinātības forma un veids, kā viņi pavada savu brīvo laiku, ne tik daudz tas, cik ilgi viņi jau dzīvo Norvēģijā. Piemēram, kāda respondente, kura Norvēģijā dzīvo astoņus gadus un lielākoties bijusi mājsaimniece, norāda, ka «99% komunicē tikai ar vīru un saviem bērniem». Savukārt cita respondente, kura Norvēģijā dzīvo četrus gadus, norāda, ka viņas draugu un paziņu lokā ir gan latvieši, gan norvēģi – tie iepazīti darba kolektīvā, latviešu biedrības rīkotajos pasākumos un sastapti arī kaimiņos.

Būtiska loma sociālo tīklu veidošanā starp latviešiem Norvēģijā ir sociālajiem portāliem un arī mājas lapām, kas izveidotas latviešiem ārzemēs. Lielākā daļa respondentu norāda, ka ir izmantojuši sociālajā portālā *Draugiem.lv* atrodamās domubiedru grupas – tādas kā «Latvieši Norvēģijā», «Latvieši Oslo», «Darbs Norvēģijā», «Norvēģija», «Norge». Ar to starpniecību respondenti ne tikai ir uzzinājuši sev nepieciešamo informāciju, bet arī iepazīnušies ar citiem latviešiem, kuri dzīvo konkrētajā Norvēģijas reģionā un kuriem ir līdzīga emigrācijas pieredze. Kāds respondents piebilst, ka pat regulāri tiekas ar dažiem domubiedru grupās iepazītiem, līdzīgu uzskatu cilvēkiem.

Atsevišķi respondenti – galvenokārt tie, kuri dzīvo Oslo vai tās tuvumā – regulāri izmanto arī «Latviešu biedrības Norvēģijā» mājas lapu latviesi.no, lai uzzinātu par jaunumiem latviešu kopienā un iepazītos ar citām aktualitātēm:

«Tur ir informācija no biedrības, kas notiek. Arī informācija no vēstniecības par visiem pasākumiem – par semināriem, par kursiem, par iespējām Norvēģijā, par biznesa uzsākšanu. [...] Tur nav ziņas, ka Jānis apprecēja Lienī. Tur ir tādas noderīgas ziņas – par koncertiem, par ballītēm». Kāda respondente atklāj, ka ielūkojas arī «Zviedrijas latviešu apvienības» un «Latviešu biedrības Beļģijā» mājas lapās, lai zinātu par norisēm latviešu kopienās citviet – «Es dažreiz ieeju zviedros paskatīties, kas Stokholmā notiek no pasākumiem. Briseles latviešiem ir interesants koris, [paskatos,] vai kaut kur koncertē».

Reemigrācijas plāna vērtējums un atgriešanos veicinošie faktori

Informētība par reemigrācijas plānu

Informētības līmenis par Reemigrācijas atbalsta pasākumu plānu 2013.–2016. gadam ir ļoti zems. Lielākā daļa respondentu atzina, ka kaut ko ir par to dzirdējuši, bet konkrētākus atbalsta pasākumus atteicās komentēt. Atsevišķi Latvijas emigranti minēja, ka plāns paredzēts, lai palīdzētu pārcelties uz Latviju un atrast darbu: «Es esmu dzirdējusi, bet es neko vairāk arī nezinu, ko tas sevī ietver. Ā, nē, dzirdēju gan, ka kaut kādus... palīdzēs pārcelties un palīdzēs darbu atrast, kaut kas tamlīdzīgs tur ir paredzēts». Vērā ņemams ir arguments, ka aizbraukušie Latvijas iedzīvotāji, kuri plāno palikt Norvēģijā, nemaz neinteresējas par atgriešanās iespējām un Latvijas veidoto politiku šajā jomā: «Es esmu dzirdējusi, ka viņi kaut ko strādā un kaut ko veido, bet tieši kāds tas plāns izskatās un kas tur ietilpst, nē, jo tas it kā nav bijis ļoti aktuāli man to meklēt, jo es sīkāk iedziļinos tajā, ko man vajag, bet šito nav vajadzējis».

Saskaņā ar kādas respondentes viedokli šāda politikas plānošanas dokumenta nosaukums ir pārāk ambiciozs. Līdzīgi domā arī citi intervētie Latvijas emigranti – pirms veidot šādu plānu ir jārada emigrantu atgriešanos motivējoša sociālā, ekonomiskā un politiskā vide, kurā būtiski samazināta korupcija, jārada darba vietas un jānodrošina konkurētspējīgs atalgojums ar citām Eiropas valstīm. Viens no galvenajiem atslēgas vārdiem, domājot par reemigrācijas iespējām, Latvijas emigrantu Norvēģijā intervijās ir stabilitāte pretstatā nedrošībai (nedrošībai par darbu, par sociālajām garantijām u.tml.): «[...] darbs un tā ekonomiskā stabilitāte, pat nevis kaut kāda pārspīlēta labklājība, bet vienkārši stabilitāte, ir tas svarīgākais, kas varbūt cilvēkus patur šeit».

Kaut arī nav iedziļinājušies pašā dokumentā, respondenti tomēr uzskata, ka reemigrācijas plāns neatbilst emigrantu vajadzībām, tā veidotāji neizprot reālās cilvēku vajadzības, plāns ir tikai teorētisks dokuments bez reāla seguma (finansējuma), kas tiek izmantot politiskajā sacensībā: «Tas ir vairāk tāds politisks triks, par ko parunāt, ko pasolīt un tamlīdzīgi, es neticu, ka tur kaut kas reāli tiek darīts un domāts», «[...] plāni Latvijai un valdībai ir ļoti daudz un dažādi un es esmu sapratusi, ka nav vērts lasīt un tērēt savu laiku un enerģiju, kamēr tas tiešām nekļūs par konkrētu plānu.»

Atsevišķa viedokļu grupa ir saistīta ar pārliecību, ka atgriešanās lēmums ir individuāls un to neietekmē viens vai otrs noteiktas politikas pasākums. Līdz ar to tiek apšaubīta gan šāda plāna nepieciešamība, gan efektivitāte.

Emigrantu viedokļu apkopojums par atgriešanos Latvijā sekmējošiem faktoriem

Kā jau iepriekš minēts, respondenti nevarēja komentēt konkrētus Reemigrācijas atbalsta pasākumu plānā 2013.–2016. gadam ietvertos pasākumus, taču intervijās tika pausti viedokļi par valsts un pašvaldību darbības virzieniem, lai sekmētu emigrējušo Latvijas iedzīvotāju atgriešanos. Apkopojot šos viedokļus, jāsecina, ka tiek sagaidīti nevis kādi

atsevišķi atbalsta pasākumi, bet sistēmiskas izmaiņas un uzlabojumi teju visās sabiedrības dzīves jomās – nodarbinātības jomā (t.sk. nodokļu sistēmas godīga darbība), tiesu jomā, veselības aprūpē, izglītības kvalitātē (galvenokārt augstākās izglītības kvalitātē), sociālās aizsardzības sistēmā, politiskās kultūras jomā.

Lai veicinātu Latvijas iedzīvotāju atgriešanos, intervēto emigrantu vērtējumā ir nepieciešams mainīt arī valsts un sabiedrības attieksmi pret emigrantiem. Šobrīd tā esot negatīva un atraidoša. Starp viedokļiem izskanēja arī neapmierinātība ar Latvijas sabiedrību kopumā, ne tikai sabiedrības attieksme pret emigrantiem un tiem, kas atgriežas Latvijā, bet ar to, ka cilvēki ir nelaini, kopumā negatīvi noskaņoti: «[...] varbūt cilvēku attieksme vairāk, tas arī tai pašā darba jautājumā attieksme un tāda cilvēki svarīgi, ka savādāk attiecas, jo es arī uzskatu, ka Latvijā cilvēki ir ļoti noguruši, ļoti nomākti, ar visādām problēmām».

Apkopojot respondentu viedokļus par to, ko pašvaldības un valsts varētu darīt, lai veicinātu Latvijas emigrantu atgriešanos, minami šādi atbalsta pasākumi un darbības virzieni: darba vietu radīšanas atbalsta pasākumi; nodokļu atvieglojumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsākšanai; dzīvesvietas nodrošinājuma atbalsts, īpaši tiem, kas emigrācijā pavadījuši ilgāku periodu; atbalsts bērniem un jauniešiem latviešu valodas pilnveidošanā, lai sekmīgi iekļautos vispārējās un augstākās izglītības sistēmā; atbalsts bērniem un jauniešiem iekļauties vispārējā izglītībā, savam vecumam un zināšanām atbilstošā klasē; sociālās aizsardzības sistēmas uzlabošana dažādām mērķa grupām – pensionāri, ģimenes ar bērniem u.c. (sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu kvalitāte un atbilstība reālās dzīves vajadzībām); veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība, veselības apdrošināšanas sistēmas sakārtošana.

Secinājumi

Lielākajai daļai respondentu Norvēģija ir vienīgā emigrācijas valsts, kurā viņi ir apmetušies uz dzīvi. Tikai daži respondenti norāda, ka savas dzīves laikā ir atradušies emigrācijā arī citās Eiropas vai pasaules valstīs. Galvenie respondentu emigrācijas iemesli ir ģimenes apvienošanās, izglītība, nodarbinātība un vēlme mainīt kaut ko savā dzīvē.

Piederības sajūtu Latvijai ir saglabājuši un atzīst teju visi intervētie emigranti no Latvijas, uzsverot tādus Latvijas nacionālo identitāti veidojošus elementus kā latviešu valoda, dzimtā vieta (teritoriālā piederība), etniskā piederība (latvieši). Izteikta ir nacionālās identitātes emocionālā dimensija. Ilgas pēc Latvijas izpaužas ilgās pēc tuviem cilvēkiem un draugiem, latviešu valodas vides, Latvijas kultūras dzīves, dabas un arī pārtikas. Dzīvojot Norvēģijā, pētījuma dalībnieki turpina atzīmēt Latvijas Republikas proklamēšanas dienu, piedaloties dažādos publiskos pasākumos. Atšķirīga ir tādu svētku kā Lieldienas, Jāņi un Ziemassvētki svinēšanas prakse – šie svētki tiek svinēti ģimenes

lokā, pēc iespējas Latvijā (īpaši tas attiecas uz Jāņiem). Lielākā daļa respondentu atzīst, ka jūtas piederīgi arī Norvēģijai – biežāk norādot, ka jūtas piederīgi konkrētai pilsētai vai ciematam, ko izvēlējušies par savu dzīvesvietu, nevis visai valstij kopumā. Tas ļauj secināt, ka spēcīgāka ir tieši teritoriālā, nevis valstiskā piederība.

Latvijas emigrantu Norvēģijā līdzdalība Latvijas politiskajās norisēs (dalība vēlēšanās) ir drīzāk vāja, tomēr tikai atsevišķi respondenti atzina, ka viņiem ir apzināta vēlme norobežoties no tā, kas notiek Latvijā, īpaši tās politiskajā dzīvē. Teju visi respondenti ir saglabājuši Latvijas pilsonību un lielākā daļa arī norāda, ka negrasās pieņemt Norvēģijas pilsonību, īpaši tāpēc, ka tas nozīmētu atteikšanos no Latvijas pilsonības, tā kā Norvēģija neatzīst dubultpilsonību.

Tikai daļā gadījumu bērni Norvēģijā apmeklē latviešu nedēļas nogales skolas, turklāt pieredze un vērtējumi par šādu skolu darbību un nozīmi latvietības saglabāšanā ir atšķirīgi. Daļa respondentu atzina, ka latviešu skoliņas ir ļoti būtisks instruments nacionālās identitātes veidošanā un uzturēšanā un latviešu valodas apguvē. Tās ģimenes, kuru bērni neapmeklē šādas skolas, savu izvēli skaidro gan ar skolu pieejamības problēmu, gan laika trūkumu nedēļas nogalēs, gan neapmierinātību ar skolas darbību – izmantoto metodiku, bērnu sadalīšanas principiem grupās, atšķirīgo bērnu valodas apguves un lietošanas pieredzi.

Intervēto Latvijas emigrantu Norvēģijā vidū ir gan augsti kvalificēti speciālisti, gan vidējas un zemas kvalifikācijas darbinieki. Daļā gadījumu respondentiem ir pastāvīgs darbs, daļā – viņi veic gadījumu darbus. Svarīgi uzsvērt, ka darbs ir ne tikai iztikas līdzekļu nodrošināšanas līdzeklis, bet arī integrācijas (iekļaušanās Norvēģijas sabiedrībā) instruments. Kopumā Norvēģijā iegūtā darba pieredze, neatkarīgi no darba veida un nepieciešamās kvalifikācijas līmeņa, tiek vērtēta pozitīvāk nekā Latvijā iegūtā pieredze, uzsverot tādus aspektus kā darba devēja attieksme, darba drošības ievērošana, atalgojuma līmenis, darba apstākļu nodrošinājums.

Lielākajai daļai respondentu tuvākie radnieki un draugi dzīvo Latvijā. Saziņai ar Latvijā dzīvojošajiem plaši tiek izmantoti dažādi sociālie tīkli un attālinātās saziņas programmas. Būtiska loma sociālo tīklu veidošanā starp latviešiem Norvēģijā ir sociālajiem portāliem un arī mājas lapām, kas izveidotas latviešiem ārzemēs. Sociālo tīklu veidošanas pieredzi Norvēģijā lielā mērā ietekmē respondentu nodarbinātības forma un veids, kā viņi pavada savu brīvo laiku, ne tik daudz tas, cik ilgi viņi jau dzīvo Norvēģijā.

Tuvāko nākotni lielākā daļa intervēto saista ar dzīvi Norvēģijā, atgriešanās Latvijā plānu praktiski nav. Iemesli, kas attur no atgriešanās dzimtenē, ir gan nevēlēšanās zaudēt stabilitātes sajūtu, ko sniedz dzīve Norvēģijā atšķirībā no Latvijas, gan bērnu iekļaušanās Norvēģijas izglītības sistēmā, gan izveidotās ģimenes ar vietējiem norvēģiem. Informētības līmenis par Reemigrācijas atbalsta pasākumu plānu 2013.–2016. gadam ir ļoti zems. Neraugoties uz vājo informētību, tiek pausts viedoklis, ka Latvijas iniciētā

reemigrācijas politika neatbilst emigrantu vajadzībām, tās veidotāji neizprot reālās cilvēku vajadzības. Saskaņā ar pētījuma dalībnieku nostāju svarīgāk ir radīt emigrantu atgriešanos motivējošu sociālo, ekonomisko un politisko vidi, kurā būtiski samazināta korupcija, jārada darba vietas un jānodrošina konkurētspējīgs atalgojums ar citām Eiropas valstīm. Ļoti būtiska nozīme atgriešanās plānu kontekstā ir stabilitātes sajūtai pretstatā nedrošībai (nedrošībai par darbu, par sociālajām garantijām u.tml.).

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Raksts izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu projekta
«Latvijas emigrantu kopienas: nacionālā identitāte, transnacionālās attiecības un diasporas politika»
(vienošanās Nr. 2013/0055/1DP/1.1.1.2.0/13/APIA/VIAA/040) ietvaros.

<http://fsi.lu.lv>

<http://migracija.lv>

info@migracija.lv